

Отже, вихідною різницею відношень, які в своїх необхідності бути в парі, вдаються до удаваної реальності і ті, які існують реально є унікальністю. Як натуральні, так і соціальні позиції, не залежно від того, що природа опирається на байдужість, а соціум на перевагу, однаково виходять з сили одного – повторного – світу. Тому в дії все зводять до свого. А відтак створюють нав'язану реальність. В сфері любові відношення будується визнанням сили Іншого. Коли свобода сама визначає двом бути в парі без втрати себе. І такі відношення є реальними. Не маючи потреби симулювати різницю, двоє, що єднаються любов'ю є абсолютно рівноцінними.

Література:

1. Бодрийяр Ж. Фантомы современности / Бодрийяр Ж. Призрак толпы // Жан Бодрийяр, Карл Ясперс. – М. : Алгоритм, 2014, – 304 с.

УДК: 911.375.3

*Мозговий А.А.
Інститут географії НАН України*

**КОНФЛІКТИ В ЦИФРОВОМУ МІСЬКОМУ ПРОСТОРИ:
ПРИРОДА І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ**

Висвітлено окремі аспекти конфліктності міського простору як складної відкритої суспільно-територіальної системи в інформаційну еру. Схарактеризовано конфліктну взаємодію в міському просторі. Також було розмежовано такі поняття як «конфліктна ситуація», «конфліктність» і «конфліктогенність». Визначено, що конфлікти є не тільки наслідком динамічного міського розвитку, але і необхідною його умовою.

Ключові слова: конфлікт, місто, міський простір, інформаційна ера, конфліктність, конфліктогенність.

Мозговой А.А. Конфликты в цифровом городском пространстве: природа и методы исследования. Освещены отдельные аспекты конфликтности городского пространства как сложной открытой общественно-территориальной системы в информационную эру. Охарактеризовано конфликтное взаимодействие в городском пространстве. Также разграничено такие понятия как «конфликтная ситуация», «конфликтность» и «конфликтогенность». Определено, что конфликты являются не только следствием динамического городского развития, но и необходимым его условием.

Ключевые слова: конфликт, город, городское пространство, информационная эра, конфликтность, конфликтогенность.

Mozghoyi A. Conflicts in the digital city space: nature and methods of the study. The article is devoted to the geographical study of conflict in urban space in times of digital age. The city we consider as a complex territorial system. In the process of studying of urban

conflict we also demarcated such concepts as «conflict situation», «frequency of conflicts» and «risk of conflicts». We made conclusion that conflicts are prerequisite for urban development.

Key words: *conflict, city, urban space, digital age, conflict activity, conflict potential.*

Формулювання проблеми. Прихід інформаційної ери на зміну індустріальній добі має тектонічні наслідки для соціальної організації, культури та економіки сучасного суспільства. Висліди мислителів щодо цих цивілізаційних зрушень викладено в безлічі філософських, культурологічних, соціологічних, економічних праць. Переважно вони присвячені визначенню місця людини, її суб'єктності та різним аспектам людської діяльності в постіндустріальному світі. Хоча перехід від індустріальної до інформаційної ери в літературі часто іменують «цифровою революцією», на нашу думку, це явище не в повній мірі відповідає такому поняттю як «наукова революція», зокрема за Томасом Куном (*Thomas Kuhn*): «революція як зміна світогляду» [2]. Радше ми маємо справу з діалектичним кількісно-якісним переходом: від винайдення персональних комп'ютерів наприкінці 1970-х рр. і до створення їхньої глобальної мережі на початку 1990-х рр., коли кожен представник суспільства отримав можливість необмеженого доступу до всього накопиченого досвіду людства. Це безпрецедентний крок людства до вільного пересування інформаційним простором.

Під впливом цифрової доби все частіше дослідження міського середовища пов'язані з тематикою т.зв. «гібридного урбанізму», тобто дослідженням того, яким чином цифрові технології знаходять прояв в міському просторі, яке застосування вони можуть мати та які зміни міського середовища можуть спровокувати. У сучасному світі особисті дані стають новим економічним ресурсом, що порушує проблему захисту прав власності на них та збереження приватності. Уже нині таке відкрите програмне забезпечення для фільтрації змісту та блокування реклами як адблоки істотно впливає на структуру споживання товарів та послуг містянами. Найближчим часом високотехнологічні продукти доповненої реальності неминуче почнуть проникати в фізичний простір міста, що породить нову проблему регулювання та законодавчого унормування цієї «цифрової експансії». Припускаємо, що вже в недалекому майбутньому міські поверхні (стіни, тротуари, проїзна частина автошляхів та ін.) заповнять сенсори, інтерфейси і голографічні зображення, що істотно вплине на моделі поведінки містян. Також інформаційна ера породила проблему співвідношення масової культури і міських субкультур, утворення замкнених соціальних спільнот та проблему насильства як основного засобу самовираження, що значно підвищує конфліктогенність міського середовища.

Ми окреслили тільки окремі проблеми, що вже виникли, або можуть виникнути в осяжному майбутньому під впливом розвитку технологій. Усі ці виклики потребують відповідей з боку науки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Міждисциплінарні дослідження міських конфліктів є нині доволі популярним напрямом в світовій науці. З останніх досліджень міських конфліктів хотілося б зупинити увагу на книзі іспанського дослідника Луїса дель Ромеро (*Luis del Romero*) «Конфлікти в місті: роздуми про міські заворушення» [10]. Учений стверджує, що міжнародна фінансова криза, що розпочалася

майже десятиліття тому, є своєрідним одиночним виявом більш глибоких процесів: поступового демонтажу «держави добробуту», деградації житлових умов у місті, піднесення міських гетто у європейських містах тощо. Досліджуючи міста країн південної Європи, дослідник виявив два провідні соціальні та політичні тренди, що мають істотне значення для сьогодення: по-перше, молоді покоління південноєвропейців мають усе гірші умови життя, ніж їхні батьки; по-друге, неспроможність біномічної політичної демократії капіталізму. Соціальна напруга, що викликана цими чинниками, може призвести, на думку автора, до призупинення регулярних демократичних механізмів в таких країнах як Португалія та Греція. У цьому контексті міський конфлікт стає центром політичних, академічних та публічних дебатів. Відмінність сучасних міських протестів полягає в тому, що вони більше не зосереджені на трудових проблемах, як це традиційно траплялося, а все частіше мають причини в сфері соціального відтворення: житло, громадський простір, освіта, охорона здоров'я або проблеми навколишнього середовища. Автор приділяє всебічну увагу розумінню конфлікту як соціального явища, аналізу генези, еволюції та вирішенню конфліктів шляхом знаходження консенсусу серед широкого кола учасників конфліктів. Учений пропонує розглядати міський конфлікт як необхідний і єдино можливий сценарій спілкування між міськими акторами в ситуації, коли комунікації бракує. Книга «Конфлікти в місті: роздуми про міські заворушення» присвячена причинам виникнення міських конфліктів та їхнього головного прояву – масовим протестам.

У контексті тематики нашої публікації цікавою є також книга «Технологія та майбутнє міст: можливості та рекомендації» за редакцією Даяни Вашингтон (*Diana Washington*) [12]. У книзі констатується, що міста вступають в епоху значних перемін. Автори простежують новітню тенденцію в розвитку американських міст – від 2011 р. до ядер агломерацій почало повертатися населення, створюючи нові соціальні зв'язки та зручність в центральних міських кварталах. Окрім проблем, що супроводжують відродження житлових кварталів центральної частини міст, є й більш складні, на думку авторів, проблеми, що охоплюють питання сталого міського розвитку, стійкості міст до змін клімату та стихійних лих. Ця книга зосереджена на висвітленні технологій, які формують інформаційну інфраструктуру сучасного міста та цифрову економічну діяльність. Автори також окреслюють нове бачення і узагальнюють підходи в організації розумних міст та інтегрованих міських спільнот.

Також заслуговує на увагу з боку географів і нова книга професора Торонтського університету Річард Флориди (*Richard Florida*) «Нова міська криза» [7]. У останні два десятиріччя освічена і творча молодь почала активно повертатися з приміської зони до великих міст. Флорида, один з перших вчених, що передбачили цей зворотний рух від субурбії до міст в своєму масштабному дослідженні «Зростання творчого класу» [6]. Автор демонструє на численних прикладах, як ті ж самі сили, що сприяють піднесенню креативного класу, у той же час створюють складні проблеми: соціальна недоступність, сегрегація та майнова нерівність. Тим часом, багато інших міст все ще залишаються стагнати, а спільноти середнього класу – основа американського суспільства – повсюдно зникають. І це лише один з проявів глибокої кризи в сучасній урбанізованій економіці знань. Праця містить докладний опис економічних негараздів, що

супроводжують сучасні американські міста, та пропонує шляхи створення більш інклюзивних міст, здатних забезпечити зростання та процвітання для всіх груп містян.

Формулювання мети статті. Мета цієї наукової розвідки полягає у розкритті природи конфліктів, що виникли в міському просторі в добу цифрових технологій та оцінити новітні можливості для їхнього всебічного дослідження.

Виклад основного матеріалу. Уже нині технології відкривають нам можливості для здійснення масштабних і точкових втручань до багатьох областей міського життя. Наприклад, вже буденними стали аналіз моделей міського транспортного трафіку, ефективне зонування міського простору та створення міських спільнот за найрізноманітнішими ознаками. У той самий час, важливо усвідомити, що повсюдне застосування інтернет-технологій породжує потребу в «цифровому мисленні», що передбачатиме аналіз значних баз даних в режимі реального часу та відкриє шлях до створення високоадаптивних міських інформаційних систем, котрі практично миттєво підлаштовуватимуться під запити конкретних користувачів.

Оскільки цифрові технології все глибше проникають в буденне життя містян, утворюючи в їхньому побуті постійно діючу мережу пристроїв, що іноді називають «інтернетом речей», кожна людина виробляє приголомшливий обсяг даних, які об'єднуються в одне ціле з планетарними даними всього людства. Ерік Шмідт (*Eric Schmidt*), людина, що є одним з найпомітніших провідників інформаційної ери, під час своєї роботи в *Google* відзначав, що кожні дві доби людство створює стільки ж інформації, скільки було створено з моменту зародження цивілізації до 2003 року, тобто майже п'ять ексабайт даних (один ексабайт – це квінтільйон, тобто 10^{18} байтів) [4]. Крім того, в міру того, як відбувається подальший збір і зберігання цифрової інформації, «роздільна здатність» віртуальної копії нашого світу стає все більш високою. Так, наприклад, автомобілі компанії *Google*, їздили різними країнами світу, роблячи панорамні зйомки місцевості. Після п'яти років роботи команда, що займалася панорамними зйомками для *Google Maps*, повідомила, що за цей час їхні автомобілі відобразили п'ять мільйонів миль доріг в тридцяти дев'яти країнах неймовірним загальним обсягом в двадцять петабайт даних, що приблизно дорівнює кільком квадрильйонам зображень. Очевидно, що переважна більшість цих зображень асоційована з міськими просторами.

Відомо, що будь-який масив просторових даних, зібраний для певної мети, має значне число пов'язаних з цими даними потенційних побічних результатів. Дослідники, що працюють з потоком міської інформації, часто називають цю особливість опортуністичним сприйняттям (*opportunistic sensing*): використання даних, що були згенеровані з однією метою для досягнення іншої мети – аналізу в іншому контексті для отримання нових наукових результатів [8]. Масиви даних часто мають багато вимірів, і незалежно від того, чи передбачалося використання кожного з цих вимірів в момент створення, кожен аспект цих даних згодом може бути інструменталізований несподіваним і творчим чином. Наприклад, дані транзакцій з використанням кредитних карток мають унікальні ідентифікаційні коди для продавця і для покупця. Ці коди дозволяють дослідникам фільтрувати дані за місцем і типом покупки (продукти

харчування, одяг, паливо, послуги та ін.) для визначення патернів (закономірної регулярності) економічної поведінки містян [11].

Аналіз телекомунікаційних даних і соціальних медіа показав, що і те і інше є потужним інструментом для розуміння функціонування соціальних зв'язків і механізмів їх розвитку. Масиви даних можна розглядати індивідуально, але набагато краще уявлення можна отримати при накладенні їх один на одного, а також при аналізі місць їх перетинів. Спільним знаменником, що дозволяє нам зіставляти їх один з одним, є географічний простір. Особливо зараз, коли можна з'єднати і переплітати між собою різні потоки інформації, міські дані можуть дати нам як ніколи раніше ясну картину життя. Ще з середини 2000-х рр. дослідники почали пов'язувати дані про використання мобільного зв'язку з даними про переміщення населення. Трохи пізніше були зроблені вдалі спроби візуалізації подібної інформації, як, наприклад, під час такої виняткової події як фінальний матч Чемпіонату світу з футболу в Римі 2006 р., дозволив побачити, на скільки колективна поведінка людей була безпосередньо пов'язана з цією подією. Перед початком гри рух і використання мобільного зв'язку завмерли, під час матчу активність майже припинилася, в перерві різко зросла, впала майже до нуля під час напружених останніх хвилин і вибухнула після закінчення матчу. У наступні кілька годин по слідах мобільного зв'язку можна було спостерігати масовий рух в центр міста для святкування перемоги національної команди [5].

Крім опортуністичного сприйняття, дані можна генерувати за допомогою сенсорів певного призначення. При впровадженні технологій в міське середовище можна отримувати надійні і докладні дані, які потім можна використовувати, наприклад, для складання карти будь-якої системи, для виявлення прихованих процесів або для отримання нового розуміння звичних процесів. Наведемо як приклад систему утилізації сміття.

У міру того як все більше і більше таких електронних елементів впроваджується в фізичний простір, можна виявити багато інших аспектів міського середовища. *Senseable City Lab* запустила проект «Відстеження сміття», який звертався до сценарію повсюдного трекінгу. Дослідники розробили геолокаційні мітки і за допомогою жителів Сіетла приєднали їх до тисяч одиниць звичайного сміття, створивши «інтернет сміття», щоб відстежити ланцюжок утилізації відходів на території США [9]. Протягом наступних місяців за допомогою міток вдалося виявити дивовижну мережу, про існування якої ніхто раніше не здогадувався. У найближчому майбутньому, з прискоренням поширення технологій в міському просторі, можна буде отримати безпрецедентне розуміння функціонування подібних систем, а також створити дані, які можна буде використовувати для оптимізації всієї системи, навіть в реальному часі.

Описані вище методи та прийоми можуть знайти широке застосування в дослідженнях міського середовища, зокрема у дослідженнях міських конфліктів. На нашу думку, найбільш ефективними з вищеперелічених можуть стати методи дослідження міських конфліктів засобом аналізу телекомунікаційних даних і соціальних медіа. Особливо, якщо йдеться про тривалі й затяжні соціальні конфлікти, що розгортаються в міському просторі, наприклад, тривалі масові протести громадян. Після етапу «камерального» визначення предмета й об'єкта конфлікту, конфліктогенів та

інцидентів, аналіз телекомунікаційних даних і соціальних медіа дозволив би визначити територіальні та часові межі конфлікту, відстежити динаміку конфлікту, кількісні характеристики його основних стадій та етапів. Припускаємо, що аналіз телекомунікаційних даних і соціальних медіа дозволив би науковцям зробити певні висновки навіть щодо суб'єктної структури конфліктів, визначити, наприклад, ядра колективних сторін конфлікту, поля обсервації (спостереження) та медіації (посередництва).

Окремою урбаністичною проблемою сучасності є питання організації та функціонування «розумного міста». Можна стверджувати, що «розумне місто» (*Smart City*) – урбаністична мрія інформаційної ери. Місто, що знаходиться під контролем технологій, де проблеми вирішуються в режимі реального часу завдяки алгоритмам миттєвої передачі даних і наданню відповідних рішень. У такому місті інженер стає до шерегу міських професій нарівні з урбаністом та архітектором. Складність розумних міських систем вимагає поглиблених міждисциплінарних досліджень і розробки інтегрованого міського управління, заснованого на розумінні як фізичного міського простору, так і віртуального.

Сучасне зближення цифрових технологій та архітектури породило нову діалектику, яка впливає на міський простір, де першорядну роль відіграють проблеми технічного контролю, доступу і свободи дій. Хоча пізніше поява комп'ютерних мереж зробила можливим створення середовища, підлаштованого під потреби користувача, воно ж породило і витончені форми централізованого контролю над міським простором і соціальною взаємодією. Цифрові мережі надають нам можливість «газоподібного розсіювання» міських структур, але іншою стороною цієї медалі є посилення контролю за пересуванням, діями і контактами людей, накопиченням відомостей про них в електронних базах даних. Усе частіше можна почути насторожені оцінки з боку експертного середовища урбаністів щодо можливої загрози для демократії з боку високотехнологічного міського середовища.

При характеристиці конфліктної взаємодії в міському просторі важливим є розрізнення таких понять як конфліктна ситуація, конфліктність та конфліктогенність. Зупинимось на них більш ретельно.

Конфліктна ситуація – це збіг обставин, чи умов, що об'єктивно містить явні передумови для конфлікту і провокує деструктивні дії сторін, тобто виникнення конфлікту. Конфліктна ситуація є передумовою реального конфлікту. Часто-густо її асоціюють з власне конфліктом, що є хибним уявленням, т.я. конфлікт може мати неявну, приховану, латентну фазу. Вона є неявною для стороннього спостерігача, тому може лишитись непоміченою. Конфліктна ситуація в міському просторі сигналізує про нагальну необхідність втручання з боку муніципалітету. Конфліктам між приватними і громадськими інтересами містян, між різними міськими підсистемами завжди передують конфліктна ситуація.

У свою чергу, *конфліктність* – це показник, що характеризує частоту і гостроту виникнення і перебігу конфліктів в місті, ступінь залученості до конфліктної взаємодії суб'єктів. Виділяють низьку, середню, оптимальну і високу конфліктність. Центральною детермінантою конфліктності є система суперечностей, що виникають в

процесі міського розвитку і відтворення предметного плану соціально-економічної активності. Рівень емерджентності в розвитку міста як системи, ступінь ефективності спільної діяльності суб'єктів міського середовища виступає провідним фактором, що визначає змістовні причини та інтенсивність конфліктності в місті. На прикладі дослідження інших складних систем конфліктологами було помічено, що деякий рівень конфліктності не є фактором дезінтеграції високоефективної системи спільної діяльності. Такий рівень конфліктності є оптимальним для функціонування системи.

Враховуючи вищевикладене, на цьому етапі дослідження, під *конфліктогенністю* міського розвитку ми пропонуємо розуміти потенціал можливих конфліктів, що виникатимуть в процесі взаємодії суб'єктів міського розвитку, що може впливати на стан міського середовища та проявляється у мобілізації просторових, матеріальних і нематеріальних ресурсів, асиметричність деструктивних дій та може призвести до згубних наслідків для сторін-носіїв інтересів. Конфліктогенність характеризує потенціал конфліктної взаємодії на території: міста в цілому, окремого району, зони впливу міста.

Трансформація індустріального міського ландшафту почалося ще на початку ХХ століття, однак в другій половині століття подібні перетворення істотно посилились. Реструктуризація економіки відбувалася вже не в національному масштабі, а була поширеною в багатьох країнах. Крім того, часові відтинки, за яких інновації встигали застаріти, ставали дедалі коротшими, що формувало типове для сучасності уявлення про циклічність змін, наприклад, в моді, а також притуплення у містянина відчуття новизни. Довговічність міських форм, що раніше вважалась чимось само собою зрозумілим, перейшла в категорію неприродного. Показово, що протягом всього ХХ століття архітектори-авангардисти мріяли про «рухоме місто», що складалося з «портативних» структур і «мобільних будинків». Інший підхід був сформульований в 1920-х рр. конструктивістами, зокрема архітектурною школою Баухауз. Його суть полягала у використанні нових матеріалів і методів дизайну для створення багатофункціональних просторів. До початку 1960-х рр. створення «гнучкого» міського середовища все більше розглядалося як злиття модерністських принципів багатофункціонального дизайну з новими медіа та комп'ютерною технікою [3].

Обидва ці явища: і «заміна людей цифрами», яку Фрідріх Кіттлер (*Friedrich Kittler*) вважав головним результатом дії сучасних медіа [1], і регуляризація міського простору, надання йому контрольованих форм, надзвичайно зросли за рахунок комп'ютеризації культури. Перетворення «статистичного суспільства» ХІХ століття в «кібернетичне» суспільство ХХ століття докорінно змінило взаємозв'язок між інформацією та матерією. Цифровий простір міста з його пріоритетом мобільності в сучасному суспільстві, може відображати не тільки нову соціальну свободу, але і всеосяжність механізмів контролю. Характерний для цифрових технологій зворотний зв'язок легко обертається функціональною тотальністю, що перевершує споконвічну ідею міської єдності.

Висновки і перспективи подальших розвідок. У результаті цієї короткої наукової розвідки можемо зробити наступні висновки і узагальнення:

Установлено, що інформаційна ера розвитку суспільства несе як виклики, так відкриває нові можливості для географічних досліджень. Проблема «стиснення простору» і нівелювання величезних відстаней при передачі фактично необмежених обсягів інформації викликають певну ревізію традиційних уявлень про простір, місцеположення та місце. Водночас цифрова доба відкриває можливості для застосування в наукових дослідженнях нових методів та прийомів, наприклад, просторового аналізу телекомунікаційних даних, що сприяє розвитку сучасної науки.

Узагальнено новітні тенденції в розвитку міського простору і доведено, що зближення цифрових технологій та архітектури породило нову реальність, що безпосередньо впливає на міський простір, де першорядну роль відіграють проблеми технічного контролю, доступу і свободи дій. Цифрові мережі надають нам можливість ефективної інтегрованої роботи міських структур, але з іншого боку сприяють посиленню контролю за пересуванням, діями і контактами містян, накопиченням відомостей про них в електронних базах даних, що, на думку багатьох урбаністів, створює певні загрози для міської демократії з боку високотехнологічного міського середовища.

З'ясовано, що цифрові технології можуть бути найбільш ефективними при упередженні та розв'язанні ергатичних конфліктів в міському середовищі, коли конфліктна ситуація створюється на рівнях «людина–машина» та «машина–машина». Підвищення рівня регульованості інфраструктурою та міськими процесами, наприклад, транспортним рухом до певної межі буде сприяти уникненню ергатичних конфліктів. Водночас розв'язання соціальних конфліктів між носіями різних інтересів та спрямування їхнього руйнівного потенціалу до конструктивного руслу потребує соціальної комунікації між сторонами конфлікту та застосування методів інтегрованого міського розвитку.

Література:

1. *Kuttler A.* Фридрих. Мир символического – мир машины. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.intelros.ru/pdf/logos/1_2010/2.pdf
2. *Кун Томас.* Структура наукових революцій. – К.: Port-Royal, 2001. – 228 с.
3. *Маккуайр Скотт.* Медийный город. Медиа, архитектура и городское пространство / Пер. с англ. Максима Коробочкина. – М.: Стрелка пресс, 2014. – 440 с.
4. *Шмідт Ерік, Коен Джаред.* Новый цифровой світ. Як технології змінюють державу, бізнес і наше життя / Пер. з англ. Ганни Лелів. – Львів: Літопис, 2015. – 368 с.
5. *Calabrese Francesco, Massimo Colonna, Piero Lovisolo, Dario Parata, Carlo Ratti.* Real-Time Urban Monitoring Using Cell Phones: A Case Study in Rome // IEEE Transactions on Intelligent Transportation Systems 12. –2011. – No. 1. – pp.141–151. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dx.doi.org/10.1109/TITS.2010.2074196>
6. *Florida Richard.* The Rise of the Creative Class. – New York: Basic Books, 2014. – 509 p.
7. *Florida Richard.* The New Urban Crisis: How Our Cities Are Increasing Inequality, Deepening Segregation, and Failing the Middle Class And What We Can Do about It. – New York: Basic Books, 2017. – 310 p.
8. *Phithakkitnukoon Santi, Wolf Malima I., Offenhuber Dietmar, Lee, David, Biderman Assaf, Ratti Carlo.* Tracking trash // IEEE Pervasive Computing. –2013. – No. 12(2). – pp. 38–48. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oro.open.ac.uk/35876/108/TT.pdf>

9. *Ratti Carlo, Claudel Matthew. The City of Tomorrow: Sensors, Networks, Hackers, and the Future of Urban Life.* – New Haven, CT: Yale University Press, 2016. – 192 p.
10. *Romero Renau Luis del. Conflicts in the City: Reflections on Urban Unrest.* – Hauppauge, NY: Nova Science Publishers, 2015. – 210 p.
11. *Sobolevsky Stanislav, Sitko Izabela, Tachet Des Combes Remi, Hawelka Bartosz, Murillo Arias Juan, Ratti Carlo. Money on the Move: Big Data of Bank Card Transactions as the New Proxy for Human Mobility Patterns and Regional Delineation. The Case of Residents and Foreign Visitors in Spain// IEEE International Congress on Big Data (BigData Congress).* – 2014. – vol. 00. – pp. 136–143. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://github.com/bbvadata/bbvadata_papers
12. *Technology and the Future of Cities: Opportunities and Recommendations /Editor Diana L. Washington/* – Hauppauge, NY: Nova Science Publishers, 2016. – 164 p.

УДК 37.013.21

Піхорович В.Д.

Національний технічний університет України «КПІ імені Ігоря Сікорського»

ФІЛОСОФСЬКІ ТА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ПОГЛЯДИ С.Х. ЧАВДАРОВА

Автор статті, спираючись на результати порівняльного аналізу творів С.Х. Чавдарова та одного із відомих його послідовників, автора книги «Виховати вихователя. Замітки з філософських питань педагогіки і педагогічних проблем філософії» В.О. Босенка, висуває і обґрунтовує думку про те, що С.Х. Чавдаров вніс великий вклад в формування світоглядних засад сучасної системи освіти і був одним із найяскравіших представників демократичної, творчої, орієнтованої на всебічний розвиток кожної особистості тенденції в педагогіці, потенціал якої не вичерпаний ще і сьогодні.

Ключові слова: *всебічний розвиток особистості, гурток, демократична і бюрократична лінії в освіті, марксизм, освітні стандарти, політехнізм.*

Піхорович В.Д. Философские и социально-педагогические взгляды С.Х. Чавдарова. *Автор статьи, опираясь на результаты сравнительного анализа произведений С.Х. Чавдарова и одного из известных его последователей, автора книги «Воспитать воспитателя. Заметки по философским вопросам педагогики и педагогических проблем философии» В.А. Босенко, выдвигает и обосновывает мнение о том, что С.Х. Чавдаров внес большой вклад в формирование мировоззренческих основ современной системы образования и был одним из самых ярких представителей демократической, творческой, ориентированной на всестороннее развитие каждой личности тенденции в педагогике, потенциал которой не исчерпан еще и сегодня.*

Ключевые слова: *всестороннее развитие личности, кружок, демократическая и бюрократическая линии в образовании, марксизм, образовательные стандарты, политехнизм.*